

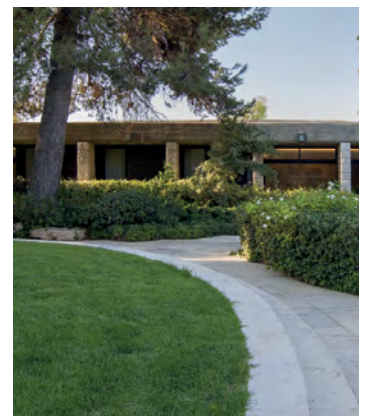
מבוא

בעמוד התוכן:
סימנייה הנושאת את
סמליל האקדמיה

בשער פרק זה:
גן המדע בבית האקדמיה

דבר הנשיאה

ידידי חברי האקדמיה,
קוראים נכבדים,

פרופ' נילי כהן
נשיאת האקדמיה

אני מתכבדת להגיש את הדוח השנתי השישי בתקופת כהונתי כנשיאת האקדמיה. גם בשנה זו התמודדנו אנו, המדינה, הקהילה המדעית והעולם כולו עם השלכותיה המתמשכות של מגפת הקורונה. אנו מקווים כי קרב היום שבו נוכל לחזור לפעילות שגרתית, תוססת, להיפגש ולפעול בחברותא.

בעקבות מגבלות המשבר נאלצה האקדמיה, ככל הגופים, להעביר רבות מפעילויותיה למרחב המקוון, ואת מקצתן לדחות למועד אחר. הוועדה המיוחדת שהקימה האקדמיה לצורך דיון בהשלכות המגפה הוסיפה לפעול באמצעות שתי תת-ועדות, והן הגישו לאחרונה את דוחות הסיכום של עבודתן למועצת האקדמיה ולמליאה.

במהלך תקופה זו נרתמה האקדמיה לסייע לחוקרים ישראלים צעירים מצטיינים אשר לא הצליחו להשלים את השתלמות הבת-דוקטורט שלהם בחו"ל בעקבות המשבר העולמי. האקדמיה הקימה תוכנית חירום ובה הוענקו עשר מלגות למדענים מכל תחומי הדעת להשתלמות בת-דוקטורט באוניברסיטאות המחקר בארץ.

האקדמיה ממשיכה במילוי המשימות המוטלות עליה על פי חוק: טיפוח הפעילות המדעית בארץ, ייעוץ לממשלה בנושאים הקשורים למדע, קיום קשרי חוץ מדעיים עם גופים דומים בחו"ל ועם ארגונים בין-לאומיים וכן הוצאה לאור של פרסומים שיש בהם כדי לקדם את המדע. כל הפעילויות מפורטות בפרקי הדוח.

בתוקף תפקידה של האקדמיה לייעץ לממשלה בפעולות הנוגעות למחקר ולתכנון מדעי פורסמו השנה דוח ועדת המעקב לדוח מצב המדע בישראל תש"ף/2019, דוח הוועדה לבחינת איזונים בשעת משבר לאומי, דוח הוועדה לבחינת האפשרות לשלב לימודי מדע הנתונים (Data Science) בכל תחום ידע באוניברסיטה, דוח הוועדה לבדיקת הנושא של הקמת מרכז לאומי ל-Cryo-EM וכן דוח ועדת המומחים לבחינת איכות חיים בת-קיימה בישראל. עוד פעלה ועדת ההיגוי הלאומית בתחום מדעי הים, וכן נמשך השיח הציבורי על אודות הדוח שפורסם בשנה שעברה בנושא מצב מחקר השואה והוראתה באוניברסיטאות המחקר ובמכללות בישראל.

האקדמיה ממשיכה לקדם מדענים ומדעניות צעירים באמצעות תוכניות מגוונות: מתוך המגמה להמשיך ולחשוף את המדע בארץ לפני מדענים צעירים מצטיינים מהעולם שמחנו השנה על הרחבת תוכנית המלגות להבאת בתר-דוקטורנטים מצטיינים מחו"ל בזכות שותפות חדשה בין האקדמיה ובין המועצה להשכלה גבוהה. בעקבות הרחבת התוכנית מוענקות עד עשרים מלגות הצטיינות בכל תחומי הדעת, ובכללם תחומי מדעי הרוח והחברה. האקדמיה ממשיכה בתוכניות המצוינות, ובהן פרסי בלווטניק למדענים צעירים, מלגות אדמס, מלגות רות ארנון, מלגות קרן פולקס, הכינוסים הבינ-לאומיים של קאוולי ו-GISFOH ועידוד שיתופי פעולה עם מדענים צעירים ברחבי העולם. נוסף על אלו האקדמיה הצעירה הישראלית מובילה בלי הרף יוזמות רבות ומבורכות.

גם בנסיבות המורכבות של מגפת הקורונה הוסיפה האקדמיה לקדם במרץ שיתופי פעולה בין-לאומיים: חיזקנו את הקשר עם האקדמיות למדעים בברזיל, קיימנו סדרת כינוסים מקוונים משותפים עם האקדמיה הלאומית למדעים של סין בנושא ננוטכנולוגיה וכן חתמנו על הסכם לשיתוף פעולה מדעי עם האקדמיה למדעים של אוזבקיסטן. ההסכם עם האקדמיה למדעים של ליטא הוארך גם הוא. אנו גאים בקשרים המדעיים הנרקמים בין מדענים ישראלים למדענים זרים בעקבות פעילויות אלה ונמשיך לפעול ללא לאות להעלאת קרנו של המדע הישראלי בקהילה הבינ-לאומית.

במאמציה להנגיש את המדע לציבור הכריזה האקדמיה על ייסודה של הרצאה שנתית על שם דרווין, בדומה להרצאות היוקרתיות על שם איינשטיין ועל שם בובר, אשר מתקיימות באקדמיה זה שנים רבות. הרצאות דרווין יעסקו בנושאי סביבה, אבולוציה, אקלים וביולוגיה. ההרצאה הראשונה מתוכננת לשנת 2022.

סדרת המפגשים "בשערי האקדמיה", שיוחדה גם השנה לנושא "תגליות", התקיימה כל השנה באופן מקוון ומשכה אלפי צופים מכל רחבי הארץ.

אני רוצה להודות ליושבי הראש של חטיבות האקדמיה, יו"ר החטיבה למדעי הטבע פרופ' ידין דודאי ויו"ר החטיבה למדעי הרוח פרופ' סרג'יו הרט, אשר פועלים במסירות לקידום מטרות האקדמיה, לחברי מועצת האקדמיה על שיתוף הפעולה המבורך, לצוות האקדמיה בראשות המנהלת גליה פינצי על מחויבותו המסורה ולחברי האקדמיה על ההשתתפות בפעילויות, על הסיוע והתמיכה, על היוזמות הברוכות ועל הרעות.

נילי כהן
בברכה, בידידות,
נילי כהן

מועצת האקדמיה

פרופ' דוד הראל

סגן הנשיאה

פרופ' רות ארנון

הנשיאה לשעבר

גליה פינצי

מנהלת האקדמיה

פרופ' נילי כהן

הנשיאה

פרופ' ידין דודאי

יו"ר החטיבה למדעי הטבע

פרופ' סרג'יו הרט

יו"ר החטיבה למדעי הרוח

מנהל האקדמיה

ההוצאה לאור

טלי אמיר מנהלת וערכת ראשית

דבורה גריינימן עורכת בכירה באנגלית

ריטה סילצוב אחראית שיווק והפצה

יהודה גרינבאום מפיק דפוס

פרויקטים מיוחדים

ירדן ניב רכז פרויקטים

מרב עטר רכזת האקדמיה הצעירה הישראלית

ופרויקטים מיוחדים

תחזוקה ומשק

מיכאל זגורי מנהל

כוכי מימרן מתאמת תחזוקה ומשק

יוסי אפללו עוזר

גיל נידרמאיר עוזר

מיכל כהן עובדת משק

אורלי דריהם עובדת משק

מחשוב

יעקב רוטמן אחראי מחשוב

ארכיון

רבקה פרדס־גבריאל ארכיונאית

לשכת הנשיאה ומנהלת האקדמיה

דגנית עזר מנהלת הלשכה וכוח אדם

כספים ומנהל

גדי לוי סמנכ"ל

ילנה יופה חשבת

אלה בדליאן מנהלת חשבונות

החטיבה למדעי הטבע

ד"ר יעל בן־חיים רכזת

אביבה לוי מתאמת מנהלתית

החטיבה למדעי הרוח

סימה דניאל רכזת

זיוה דקל מתאמת מנהלתית

קשרי ציבור, יישום חוק חופש המידע

נעמה שילוני מנהלת

קשרים בין־לאומיים

ג'ו כהן מנהלת

רות חסון מתאמת קשרים בין־לאומיים

מלגות דוקטורט ובת־דוקטורט,

מרכז הקשר לחוקרים ישראלים

בת־שבע שור מנהלת

ייסודה של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

בראשית שנות החמישים החלו לדון במשרד החינוך והתרבות על אפשרות הקמתן של שתי אקדמיות: האחת למדעי הרוח והאחרת למדעי הטבע. בשנת 1955 הוקמה ועדה בראשותו של שר החינוך פרופ' בן-ציון דינור ובהשתתפותם של אחדים מבכירי המדענים, והיא דנה בהצעות להקמת האקדמיות. הוועדה המליצה לפני הממשלה לפתוח בצעדים לקראת הקמתה של "פרה-אקדמיה". הממשלה קיבלה את ההצעה, אולם ההתנגדות שהתעוררה בכנסת הביאה לגניזתה. באותה השנה פנתה משפחת ון ליר לממשלת ישראל והציעה להקים בירושלים "מרכז לקידום התרבות", שישמש מקום מפגש לאנשי מדע, לאנשי רוח, להוגי דעות ולאנשי אומנות. ההצעה נדונה בממשלה בדצמבר 1955 ואושרה. בהחלטה נאמר ש"המרכז לקידום התרבות יאכסן את האקדמיה ללשון העברית ואת האקדמיות (העתידות לקום) למדעי רוח וטבע ולאומנויות", ומטרתו תהיה "ריכוז הישגי המחקר האקדמי הגבוה". בעקבות ההחלטה הקצתה הממשלה את חלקת הקרקע שעליה עומדים היום האקדמיה למדעים ומכון ון ליר. ואולם, בשל ההסתייגויות שנתעוררו באותה התקופה מהקמת האקדמיה שינתה הממשלה את החלטתה, ובנוסף המתוקן של ההחלטה מ-8 במרס 1956 הושמט הסעיף הקובע כי המרכז יאכסן את האקדמיות הלאומיות.

על אף נסיגתה של הממשלה מהחלטתה הראשונה נמשכו המאמצים להקים את האקדמיה. בראש היוזמים עמד פרופ' אהרן קציר. הוא הציג לפני דוד בן-גוריון את תוכניתו להקים שתי אקדמיות, שתפקידן יהיה בין השאר לרכז את הדגולים מקרב אנשי הרוח, המלומדים, המדענים והאומנים בישראל; להשתתף בתכנון המדעי-הלאומי של פיתוח הארץ; לייצג את ישראל בפורום של המדע הבין-לאומי; לקיים מגע מתמיד עם הגופים המקבילים בחוץ לארץ; לקיים פעולות אחרות בעלות אופי אקדמי או חינוכי. דוד בן-גוריון נתן את ברכתו להצעה.

לאחר פגישת הכנה של פרופ' אהרן קציר עם רקטור האוניברסיטה העברית ונשיא הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל, שנדונו בה הצעותיו של פרופ' קציר, זימן דוד בן-גוריון ב-28 בנובמבר 1957 דיון בפורום רחב כדי ללבן את הבעיות הכרוכות בייסוד האקדמיה. בדיון השתתפו גם שר החינוך והתרבות דאז זלמן ארן, לשעבר שר החינוך פרופ' בן-ציון דינור ופרופסורים מן המוסדות להשכלה גבוהה. הדיון נסב על אופייה של האקדמיה ועל תפקידיה, והובאו בו נימוקים בעד ונגד הקמתה. בסיכום הדיון הוחלט על הקמת ועדה מכינה לקראת הקמת האקדמיה אף כי נשארו בעינם חילוקי הדעות וההיסוסים בקרב משתתפי הדיון באשר להקמתו של מוסד שהוא מעין אקדמיה.

ביוני 1958 נתמנתה ועדה שמתפקידה היה להציע רשימת מועמדים לוועדה המכינה. ועדה זו חרזה מן התפקיד שהוטל עליה והכינה גם טיוטה של הצעת החלטה בדבר הקמת "בית ועד" או "אקדמיה". באוקטובר 1958 הגיש שר החינוך והתרבות את ההצעה לממשלה, והיא אושרה ב-9 בנובמבר 1958. לפי ההצעה ייפתה הממשלה את כוחם של ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות למנות ועד מכין להקמת "בית ועד" (אקדמיה) למדעי הרוח והטבע, שישבו בו אנשי המדע הדגולים במדינה. ב-17 בדצמבר 1958 פנה דוד בן-גוריון אל אנשי המדע והרוח שהוועדה המליצה עליהם והזמין לשמש חברים בוועדה המכינה להקמת האקדמיה.

אלה חברי הוועדה המכינה:

שאל אדלר, אריה דבורצקי, ברנרד צונדק, יואל רקח, אפרים א' אורבך, בן-ציון דינור, נפתלי ה' טור-סיני, ליאון מאיר, יעקב פולוצקי, נתן רוטנשטרייך, גרשם שלום, פרנץ אולנדורף, נתן רוזן, מרכוס רינר, יצחק ברנבלום, אהרן קציר
חברי כבוד: חנוך אלבק, מרטין בובר, יצחק פ' בער, שמואל ה' ברגמן, משה צ' סגל, יחזקאל קויפמן

מתפקידה של הוועדה המכינה היה לעבד תקנון ל"בית הוועד". ואומנם בישיבתה הראשונה של הוועדה, ב-6 בינואר 1959, נקבעה ועדה להצעת תקנון. הצעת התקנון עובדה בשישה חודשים, וב-12 ביולי 1959 אישרה אותה מליאת הוועדה המכינה. תקנון זה היה "תקנון האקדמיה הלאומית למדעים", והוא אושר בממשלה ב-13 בספטמבר 1959. כך נוסדה האקדמיה למעשה ונתאפשר לה להתחיל בפעילותה. ב-27 בדצמבר 1959 נתכנסה הוועדה המכינה בראשותו של פרופ' מרטין בובר והכריזה על הקמת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. חבריה הראשונים היו חברי הוועדה המכינה.

ב-23 בפברואר 1960 התקיימה ישיבתה הראשונה של האספה הכללית של האקדמיה בהשתתפות ראש הממשלה דאז דוד בן-גוריון, והוא ישב בראשה. בישיבה נבחרו פרופ' מרטין בובר לנשיא האקדמיה ופרופ' אהרן קציר לסגן הנשיא.

עיגון מעמדה של האקדמיה הלאומית למדעים בחוק המדינה נעשה לאחר שוועדת השרים לענייני חקיקה הכינה, בשיתוף עם חברי האקדמיה פרופ' אהרן קציר ופרופ' גרשם שלום, הצעת חוק לאקדמיה. ב-14 ביוני 1961 אישרה הכנסת את "חוק האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים תשכ"א-1961".

במרס 1962 נתפרסם ברשומות "תקנון האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים", לאחר שהאספה הכללית של האקדמיה אישרה אותו.

מטרות האקדמיה ותפקידיה

- 1 לרכז בתוכה כחברים מטובי אישי המדע תושבי ישראל;
- 2 לייעץ לממשלה בסוגיות בעלות חשיבות לאומית בתחום המחקר והתכנון המדעי, לרבות במתן הערכות מצב לאומיות ביוזמת האקדמיה, ולהגיש דוחות וסקירות, וכן לייעץ ולתת מידע למשרדי הממשלה לפי פנייתם;
- 3 לטפח ולקדם פעילות מדעית, לרבות פעילות מדעית בין-תחומית ופעילות מדעית בתחומי דעת חדשים;
- 4 לקיים מגע עם גופים מקבילים בחוץ לארץ;
- 5 לפעול בייצוג המדע הישראלי במוסדות ובכינוסים בין-לאומיים, מתוך תיאום עם מוסדות המדינה;
- 6 לפרסם כתבים שיש בהם כדי לקדם את המדע;
- 7 לעסוק בכל פעילות אחרת שיש בה כדי לשמש את המטרות האמורות.

נושאי תפקידים בעבר ובהווה

סגני נשיא

2015-	פרופ' דוד הראל
2015-2010	פרופ' ב"ז קדר
2010-2004	פרופ' רות ארנון
2004-1995	פרופ' חיים תדמור ז"ל
1995-1994	פרופ' מנחם יערי
1993-1986	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1986-1980	פרופ' יהושע יורטנר
1980-1974	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1974-1968	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1968-1962	פרופ' גרשם שלום ז"ל
1962-1960	פרופ' אהרן קציר ז"ל

נשיאי האקדמיה

2015-	פרופ' נילי כהן
2015-2010	פרופ' רות ארנון
2010-2004	פרופ' מנחם יערי
2004-1995	פרופ' יעקב זיו
1995-1986	פרופ' יהושע יורטנר
1986-1980	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1980-1974	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1974-1968	פרופ' גרשם שלום ז"ל
1968-1962	פרופ' אהרן קציר ז"ל
1962-1960	פרופ' מרטין בובר ז"ל

יושבי ראש החטיבה למדעי הטבע

2019-	פרופ' ידין דודאי
2019-2013	פרופ' איתמר וילנר
2013-2007	פרופ' רפאל משולם
2007-2004	פרופ' אלכסנדר לויצקי
2004-2001	פרופ' דן שכטמן
2001-1995	פרופ' רות ארנון
1995-1992	פרופ' יעקב זיו
1992-1989	פרופ' יצחק שטיינברג ז"ל
1989-1986	פרופ' ישראל דוסטרובסקי ז"ל
1986-1980	פרופ' שמשון אברהם עמיצור ז"ל
1980-1974	פרופ' יגאל תלמי
1974-1968	פרופ' ארנסט דוד ברגמן ז"ל
1968-1963	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1963-1960	פרופ' יואל רקח ז"ל

יושבי ראש החטיבה למדעי הרוח

2019-	פרופ' סרג'יו הרט
2019-2013	פרופ' יוסף קפלן
2013-2007	פרופ' יוחנן פרידמן
2007-2001	פרופ' ב"ז קדר
2001-1995	פרופ' שאול שקד
1995-1989	פרופ' יהושע בלאו
1989-1986	פרופ' אהרן ברק
1986-1983	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1983-1980	פרופ' דן פטינקין ז"ל
1980-1974	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1974-1969	פרופ' יהושע פראוור ז"ל
1969-1963	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1962-1960	פרופ' גרשם שלום ז"ל

נשיאי האקדמיה מאז נוסדה (מימין לשמאל): פרופ' מרטין בובר ז"ל, פרופ' אהרן קציר ז"ל, פרופ' גרשם שלום ז"ל, פרופ' אריה דבורצקי ז"ל, פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל, פרופ' יהושע יורטנר, פרופ' יעקב זיו, פרופ' מנחם יערי, פרופ' רות ארנון, פרופ' נילי כהן